

جاپانامەو گەردوونى مافەكاو مرقۇى.

ھۆرگىلنەر: موختار كەرىمى

وەلىنەو ھۆرگىلنەرى:

پۇ ۱۹۴۸/۱۲/۱۰ گىلرەوبىيەى گىردى پىكوزىياو نەتەو ىۆگىرتەكا جە كۆشەو (Palais de Chaillot) جە شارو پارىسى جاپانامەو گەردوونى مافەكاو مرقۇىش بە ۴۸ دەنگى جە گىردو ۵۸ دەنگانە پەسەند كەرد و بە وىروپا گىردى جەھانىش ياون. ئى گەللەنامە بەرھەموو شەروو دووھەموو جەھانى بى و پەى يەكەمىن جارى ئا مافا كە مافى چەنە نەسنىاي گىرد مرقۇىنى، جە ئاستو جەھانىنە جارشى پەى درىا. مافى چەنە نەسنىاي مرقۇى ئا مافە بىنەرتىيانى كە ھىنەو گىرد مرقۇىنى تەنبا بە بۆنەو مرقۇى بىيەشەو. ئى مافا جەھانىنەى و سنور نەشنىاسا و مرقۇى ھەر ياكىوئەنە كە بۇ، ئى مافاشا ھەنى و ئەرگىو دەسەلەتەكان كە پاينزاشا و بە بى ئىلاو ئەولا بەراشا راو. چەسپىناى مافەكاو مرقۇى بىمانە و بىنەمايە گىرگىنەنە پەى ئەرەمەرزناى قەوارىو كارتنامەى كۆمەلەيتى دىمۆكراتىك جە ئاستو وەلاتى و جەھانىنە و ھەرىپاسە بەيۆمۆيوايە ئاشتىوازانە بەينو مرقۇەكا وىشانە.

ھەرچن ئى جاپانامە جە ماوئە ئەرەمەرزنايشەنە ئا ئىسە بە شىوازىوئە ئەرېنى شۆنەماش سەروو كۆمەلگاو مرقۇايەتى نىايىنەرە، و تەنانت بىرئو جە وەلاتە ئەندامەكا جە عانو پەسەندەكەردى ياساو بىنەرتى وىشا كەلشە جى مافا ھۆرگىرتەن، بەلام بەگىردى بەشئوئە فرەو ئى مافا سەروو كاغەزىو مەنىئوئە و فرەو جاراچ پاشىل كەردەكاشا بە بى سەزا بەرى مشا و بى شەرمانە درىزە بە ئى پاشىلكارىيە مدا. ئىنەىچ ئەلئەتە ھۆكارى تاييەتى وىش ھەنى. يۇ چا ھۆكارە گىرگىنا نەبىيەى پىشتىوانى ياساى و دادومىرەن جە ئاستو جەھانىنە. ئى جاپانامە تائىسە نەبىيەن بە پىكەوتنامىو ياساى-دادومىرى دلى رىكوزىياو نەتەو ىۆگىرتەكانە و دادگانەو دەسەلەتەدەسە و تاييەتە پەى پەيچۆرى و شۆنەرەلوای پاشىلكەرا تائىسە نەمەرزنايىنەرە.

ئەرەمەرزناى دادگانەو تاييەتە پەيوازىش بە ئەوگىزىايەو سىياسى-كۆمەلەيتى وەرەللا جە ئاستو جەھانىنە ھەن. پەى رىكوسەتى ئى ئەوگىزىايە پەيوازما پانەيە ھەن كە وىما ئى مافا خاستەر بىشنىاسمى و بىشنىاسمىچىشا بە كۆمەلگاو وىما و كەرمىچىشا بە بەشئوئە جە فەرھەنگو وىما. سەروو بىنەماو ئى پەيلاويە مىنچ بەش بە حالو وىم بە خاسم زانا كە ئى جاپانامەيە ھۆرگىلنوو سەروو زوانى ھەورامى و وزووش وەرەو دەسوو شەمەى وانەرى ئازىزى.

وەلىنەو پىكوزىياو نەتەو ىۆگىرتەكا:

پاجۇرە كە ددانپۆرەنىاي بە ئاورو پىزوو ھەرىپاسە مافە يەكسانو چەنە نەسنىايە كاو ئەندامو كۆمەلگاو مرقۇايەتى بىنەماو ئازادى و دادپەرەمى و ئاشتىن،

پاجۇرە كە ددانپۆرە نەنىاي و بى رىزى كەردى بە مافكاو مرقۇى، ھىزىشى دىندانى چامنىش چەنە بىيەنىو كە وىژدانو مرقۇايەتىشا زامدار كەردەن، ئەرەمەرزناى دىنبايەو كە چاگەنە مرقۇەكى تەرسەو بەروستەى وىرو پەيلاويشا ئەيۇ، پىسەو بەرەزەرىن ئامانجو مرقۇى درىان قەلەم،

پاجۇرە كە پەيوازەن كە مافو مرقۇى جە راو دەسەلاتو ياساىو پارىزىق تا مرقۇى ناچار ئەيۇ پىسەو دمايىن ئامرازى دژ بە بىدادى و جەوسىايەو سەرھۇر بدق و شۆپش كەرۇ،

پاجۇرە كە پەيوازەن كە پىئوئەندى دۆسانەو بەينو نەتەو كا پەرەش پەنە درىۇ،

پاجۇرە كە خەلكو وەلاتو سەر بە نەتەو ىۆگىرتەكا باومرو وىشا بە مافە بىنەرتەكاو مرقۇى، بە ياكى و پىزوو تاكوو مرقۇى و بە مافى يەكسانو ژەن و پىاي جە دەستوررو نەتەو ىۆگىرتەكانە دووبارە كەردەنەو و بىرارشى دان كە ياردىدەرىيا پەى وەلكەوتەى كۆمەلەيتى و پەخسناى ھەلوومەرجى باشتەرو ژىواى بە ئازادىە فرەتەرەو،

پاجۇرە كە دەلەتە ئەندامەكى بە ئەرگىو وىشا زانان كە بە ھەمكارى رىكوزىياو نەتەو ىۆگىرتەكا پەى رىزىگىرتەى و چەسپىناى مافەكاو مرقۇى و ئازادىە بىنەرتەكا ھەلىى بدا،

پاجۇرە كە ئەنەياوايە ھەمبەش جى مافا و ئازادىا پەى چەسپىناى و بە ياكى ئاردەيشا بايەخىو يەكجار گەرەو گرگىش ھەن،

گىلرەوبىيەى گىردى رىكوزىياو نەتەو ىۆگىرتەكا جار پەى ئى گەللەنامەيە، پىسەو ئاوتوئامانچىو ھەمبەشوو گىردو خەلكەكا و نەتەو كا مدۇ، تا گىردو تاكەكا و رىكوزىايە كۆمەلەتەكا دايە ئى جاپانامەشا وىرەنە بۇ و ھەلىى ئانەيە بدا كە جە راو پەرەدەو فىركەدەيە رىزىگىرتەى جى مافا و ئازادىا پەرە بسانق و بە پاچارى بەردەوامى نەتەوئەى و ئاوتەتەوئەى، ددانپۆرەنىاي و راو بەردەى شۆندارو ئى مافا، چە دلى وەلاتە ئەندامەكانە و چە دلى ئا وەلاتانە كە ئىنانى چىروو دەسەلەتىشانە، دابىن كرىۇ.

مادەو ۱.

مرقۇەكا بە ئازادى جە ئەدائى بىيەنى و جە ماف و پىزەنە پىسەو يۇنى. گىردشا ساحىوو ژىرى و وىژدانىنى و مشق چەنى يۇترىنى بە گىاننىو برايانە ھۆرزووكەوت كەرا.

مادەو ۲.

گىردىق مافو كەلگ ھۆرگىرتەى جە گىردو ئى مافا و ئازادىاشە ھەن كە چى گەللەنامەنە دىارى كرىاننى بە بى جىاوازى پەگەزى، پەنگو بۇسى، جىنىسى(نىزووما)، زوانى، ئايىنى، وىروو پەيلاوى سىياسى يا ھەر پەيلاويەوئەتىرى، بىنچىنەى نەتەوئەى يا كۆمەلەيتى، سەروتوسامان، شۆنەو جە ئەدائىيەى وە يا ھەر ئاستو باروودۇخىوئەتىرى.

ۋە ھەرىپاسە ۋە يەر بە ھېچ جىياۋزىيەۋە سەروو بىنەماۋ ياڭى و باروۋدۇخى سىياسى و دادومرى ۋەلاتىيۇ يا ناۋچىتۈ، كە مۇف سەر پاگەينە، نەمدەرىۋ. ئىتەر تۇفەر نەمكەرۋ ئا ۋەلاتە ۋەلاتىيۇ سەر يەۋىيۇ، بى دەۋلەت يۇ، چىرو چەمدارى و راۋەبەردەى لايەنئۆتەرىنە يۇ يا ۋىراۋەبەر (خۇدمختار) يۇ.

مادەۋ ۳.

گەرد يۇ مافوۋ ژىۋاى، ئازادى و ئاسايش و پارىزىياى ئاكەكەسىش ھەن.

مادەۋ ۴.

ھېچ مۇفۇيۇ نەمبۇ جە كۇيلايەتى يا بە گەردىراى ئابوۋرى كەسىۋەتەرمەنە مەنۋە. كۇيلايەتى و مامەلەى كۇيلايەتى بە ھەر شىۋازىيۇ كە يۇ، قەدەخەن.

مادەۋ ۵.

ھېچ مۇفۇيۇ نەمبۇ گۇۋ ۋەروو ئازارئ(ئەشكەنچەى) ۋە يا ۋەروو ھۇرزوۋكەۋتۋە نامۇفۇيانە ۋە جەنايەتكارانەى، يان سوكاپەتەش پەنە كرىۋ و بە زۇرەملى سەزا درىۋ.

مادەۋ ۶.

گەرد يۇ، ۋە جە گەرد ياگىۋەنە، مافوۋ پارىزىياى و بەرەسمى ئەشئاسايش پىنەسو ئاكتۋە داراۋ مافى ھەن.

مادەۋ ۷.

گەردو مۇفۇكە ۋەراۋەروو ياساۋە پىنەسو يۇيى و بە بى جىياۋزى مافوۋ پايزىياشا ھەن جە لاۋ ياساۋە. گەردشا ھەرىپاسە مافوۋ پارىزىياشا ۋەراۋەروو ھەر ھۇرزوۋ كەۋتۋە جىياۋزى ۋزىۋە ھەن كە ئى مافا، كە چى گەلەنامەنە ئامىتى، پاشىل كەرۋ ۋە يا ۋەراۋەروو ھەر ھۇرنىياى ۋە خىزنايە كە يۇ بە ھۇكاروۋ ئى جىياۋزى ۋستەيە.

مادەۋ ۸.

گەرد يۇ مافوۋ پارىزىياى دادۋەرانەش ھەن ۋەراۋەروو دادگاى پىۋەندىدارئ دلى ۋەلاتىنە دژ پا كەردەۋا كە مافە بىنەرتەكاۋ ئادى، كە جە ياساى بىنەرتەى يا جە ياساكاىرەنە پەيش ۋەرچەم گىريانى، پاشىل كەرا.

مادەۋ ۹.

ھېچ مۇفۇيۇ نەمبۇ سەمەرويانە قۇلبەس كرىۋ، ۋزىۋ گىرتەيخانە، يان شاربەدەر(ۋەلات بەدەر) كرىۋ.

مادەۋ ۱۰.

گەرد يۇ بە يەكسانى چەنى كەسانى تەرى مافوۋ پەيجورى سكالاكەيش ھەن جە دادگاۋە سەربەۋى و بىلايەنە، بە شىۋازىيۇ شىا و ئاشكرا. تەنىيا دادگاۋە چىمىنى پەيش ھەن جە بارەۋ مافوۋ ئەركوۋ ئا كەسىيە ۋە ھەرىپاسە جە بارەۋ تاۋانئۆۋە كە درىيانە پالش، بىريار بدۇ.

مادەۋ ۱۱.

- ھەر كەس كە بە تاۋانئۆۋە تاۋانبار كرىابۇ، مشۇ بە بىتاۋان بۇمارىۋ ھەتا ئا عانە كە تاۋانەكىش جە پەيجورىيەۋە دادومرى ئاشكرا، كە گەردو شەرتوۋمەرچەكاۋ پارىزىگارى جە ۋىش پەيش دابىنى كرىاىيا، سەروو بىنەماۋ ياساى سەلەمىياى يۇ.
- ھىچكەس نەمبۇ بە بۇنەۋ ئەنجام دى يان ئەنجام نەداى كەردەۋىۋە، كە جە عانوۋ ئەنجامكەينە بە پاۋ مافە نەتەۋەبى و ناۋنەتەۋەبىيەكا بە تاۋانە نەشئاساىيۇ، تاۋانبار كرىۋ. ۋە ھەرىپاسە نەمبۇ سەزايەۋە قورستەرە جە سەزاي شىاۋ ئا عانىيە كە تاۋانەكى ئەنجام درىيانە، پەيش دەسنىشان كرىۋ.

مادەۋ ۱۲.

بە ھېچ شىۋازىۋ نەمبۇ جە ژىۋاى تاييەتى، ژىۋاى بىنەمالەى، ياڭى ئەرنەشئەتى و نامەنوبىستەى كەسىۋەنە ۋىھۇرقۇلتئى سەمەرويانە ۋە يا سووكايەتى بە نامى و نامدارى و ئاۋرۋىش كرىۋ. گەرد يۇ مافوۋ ۋىپارىزنائى ياساىانەش ھەن ۋەراۋەروو ئى جۇرە ھىرشاۋ سوكاپەتىاۋە.

مادەۋ ۱۳.

- گەرد كەس مافوۋ ئامولۋاى ئازادانەى دلى ۋەلاتى ۋە ھەرىپاسە مافوۋ دىارى كەردەى ياڭى ئەرنەشئەش دلى ئا ۋەلاتىنە ھەن.
-
- گەرد كەس مافوۋ بە جىئاناستەى گەرد ۋەلاتىۋەش، بە ۋەلاتەكەۋ ۋىچشەۋ، ھەن و تاۋۇ بە ئازادانەىچ گىلۋەۋە پەى ۋەلاتوۋ ۋىش.
-

مادەۋ ۱۴.

- ھەر مۇفۇيۇ مافوۋ ئانەيشە ھەن كە جە ۋەراۋەروو راۋەنىياى و ئازادى جە ۋەلاتەكاتەرىيەنە داۋاۋ پەناپەرى كەرۋ و درىۋچش پەنە.
- ئى مافە بەلام نەمەرىۋ بە كەسىۋە كە بە بۇنەۋ تاۋانئۆۋە ناسىاسىيە و يا تاۋانئۆۋە كە چەنى ئامانچ و ياساكاۋ نەتەۋە يۇگىرتەكا نەگونجىۋ و پى بۇنەۋە كەۋتە يۇ ۋەروو پەيجورى ياساى.

مادەۋ ۱۵.

- گەرد يۇ مافوۋ ھاموۋەلاتىيەش ھەن.

- ھېچ كەس نەمبۇ سەرەرويانە جە مافو ھاموۋەلاتىيىبەي و يا جە مافو فاپاي ھاموۋەلاتىيىبەي بى بەش كرىۋ.

مادە ۱۶.

- گرد ۋەنۇ پىايەو پەنەياوا، بە بى جىاواۋى پەگەزى، ھاموۋەلاتى و يا ئايىنى مافو شوۋكەردەي و ۋەن ئاردەيشا ھەن و تاوا بىنەمالئوۋ ھامبەش بىنپايۋوۋ. جە عانۇ ھەمسەرگىرى و جە ماوۋ ۋەنۇشۋوبى و جە كاتوۋ جىابىيەيەۋ مافى يەكسانشا ھەن.
- ھەمسەرگىرى مشۇ بە ئازادانە و رەزامەندى تەماو ھەردى لايە بە ئەنجام ياوۋ
- بىنەمالە كۆلەكى سۈشتىيە و بىنەرتىيە كۆمەلگەينە و مشۇ ھەم جە لاو كۆمەلگەيۋە و ھەم جە لاو دەۋلەتۋە پىشتىوانىش چەنە كرىۋ.

مادە ۱۷.

- گرد يۋ، بە تەنبايان بە كۆمەل مافو مىلكارىيەتەش ھەن.
- نەمبۇ كەسۋو سەرەرويانە جە مافو مىلكارىيەتى بى بەش كرىۋ.

مادە ۱۸.

گرد يۋ مشۇ مافو ئازادى وىرەردەيەو و ئايىن و وىژدانىش يۋ. ئى مافە، مافو ئازادى ئەۋەفاپاي وىروۋپەيلۋاي و ئايىنىچ، و ھەرىپاسە ئازادى بەروستەي پەيلۋاي و بە ياگىنئاردەي مەراسمە ئايىنىيەكا، بە تاك يان بە كۆمەل، چەنى كەسامى تەرى، بە ئاشكرا يا جە چوارچىۋەو ۋىۋاي تايىيەتەنە، وە ھەرىپاسە فىرىبەيچشا گىرۋوئ.

مادە ۱۹.

گرد يۋ مافو ئازادى بەروستەي وىروۋپەيلۋاي ھەن و مشۇ مەترىش جە بىيە وىروۋپەيلۋاي وىش نەبۇ و جە بەدەس ئاردەي و ۋەلاكەردەيەو زانىبارى و وىروۋپەيلۋاي، بە بى ۋەرچەمگىرتەي سۈرەكا و بە كەلك ھورگىرتەي جە ئامرازى تايىيەتى ئازاد يۋ.

مادە ۲۰.

- گرد يۋ مافو ئازادى گىلرەۋىيەي و ئەرمەرنەي كۆرۈكۆمەلئىش پەي مەبەستىۋە ئاشتىۋازانەي ھەن.
- نەمبۇ كەسۋو بە ناچار بە كۆرۈكۆمەلئوۋەرە گرىۋ.

مادە ۲۱.

- گرد يۋ مافو بەشدارى جە قەۋارە پەنەداي و راۋەبەردەي ۋەلاتوۋ وىش ھەن، جا راسەو وى يۋ يا جە راۋ كەسانئوۋ كە ئازادانە ھۆرش چىنەبا.
- گرد يۋ، جە ھەلوۋەرجىۋە پىنەيۋى، مافو بەدەس ئاردەي ھەرمانى و ۋەرپەرسايەتەش جە گردوۋ ھەرمانىگە گردەيەكا ۋەلاتەكەيشەنە ھەن.
- واستەي و بىرپاروۋ خەلكى بىنەماۋ دەسەلاتوۋ ھىكۈمەتەن. ئى واستەيۋىرپارە مشۇ جە ھۆرجىنپايەۋ دەۋرەيى و بى فرتوۋفېل بەروزىۋ. ھۆرجىنپايەۋ كە گردىن و گردىۋ مافو ھۆرجىنپەي پىنەيۋىش ھەن و بە دەنگدايەۋ نەپنى يان بە شىۋازىۋە كە ئازادى دەنگداي دابىن كرىباۋ، ملۇراۋە.

مادە ۲۲.

گرد يۋ پىنەيۋە ئەننامئوۋە كۆمەلگەي مافو ئاسايەشى كۆمەلپەيتەش ھەن و پەيش ھەن بە يارمەتى ۋراۋەشكەرى جە دلى ۋەلاتىنە (نەتەۋىي) و ھەمكارى ناۋنەتەۋىي جە مافى ئابوۋرى، كۆمەلپەيتەش ۋە ھەرھەنگىيەۋ كە شايانوۋ ياگى و ئاستوۋ مۇۋفايەتەش، و ھەرىپاسە پەيۋاز پەي گەشەكەردەي ئازادانەي كەسايەتەش يۋ، بە ۋەرچەم گىرتەي داموۋدەزگا و رىكوزىيى و سەرچەمەكاۋ ئا ۋەلاتىيە، كەلك ھۆرگىرۋ.

مادە ۲۳.

- گرد يۋ مافو ئانەيشە ھەن كە ھەرمەنەش يۋ، ھەرمەنەكەش بە ئازادانە ھۆرجىۋ، شەرتوۋمەرجى دادپەرۋەرانى و ياگى رەزامەندىش پەي دابىن كرىا و جە ۋەراۋەروۋ بى ھەرمەنە پىشتىۋانىش چەنە كرىۋ.
- گرد يۋ، بە بى جىاواۋى، مافو مەزەي (ھەقەدەسى) يەكسانىش ھەن پەي ھەرمەنى يەكسانى.
- ھەر كەسۋو كە ھەرمەنە كەرق، مافو مۇيۋە (ھەقەدەسئوۋە) دادپەرۋەرانەيش ھەن. بى مەزەيە مشۇ بتاوۋ بۇيۋ وىشۋو بىنەمالەيش، باجۋرە كە شايانوۋ پەۋپايەو مۇقىن، دابىن كەرق و ئەگەر پەيۋاز يۋ، جە يارمەتى كۆمەلپەيتەش، پىنەيۋە تەمامكەروۋ بۇيۋو رۋانەيش، بەھرمەند يۋ.
- گرد يۋ پەي پارىزانى بەرژەۋەندىيەكاش مافو ئەرمەرنەي رىكوزىي پىشەيى (سەندىكا)يش ھەن، يا بتاوۋ يۋ بە ئەنناموۋ ئا جۋرە رىكوزىيايا كە ھەنى.

مادە ۲۴.

گرد يۋ مافو ئەۋەسەيى و ۋەختى ئازاد و بە تايىيەت مافو سەعاتكارئوۋ سۈرۋاروۋ گونجيا و ھەرىپاسە مۇلەتى دەۋرەيى و مەزەرياش ھەن.

مادە ۲۵.

- گەردىق مافوو بەھرمەندى جە ئىيايەۋە گەردىسەن (ستاندارد) يىش پەي دابىن كەردى لەشساقى و ۋەشگوزەرانى ۋەشۋ بىنەمالەيش، بە تايىت پەي دەس كەۋتەي ۋاردەمەنى، جىلۋىيەرگ، يانەۋمەكان، چارەسەرى پىشكى، دەۋادەرمەن و خزمەتكوزارى كۆمەلەيتى ھەن، و ھەرياسە مافوو ئانەيشە ھەن كە جە ماۋە بى ھەرمەنى، نەۋەشى، سەقەتى، بىۋەگى، پىرى و يا چا عانانە كە كەرسە پەيۋازەكاو ئىياي پوانەيش جە دەس مىشا، بە بى ئانەيە كە وىش ھۆكارو ئى جە دەس دايە بۇ، جە يارمەتەيە كۆمەلەيتەكانە كەلگ ھۆرگىرۇ.
- ئەدائى چەنى زارۋەلكاشا مافوو ۋەيكەردى و پىشتىۋانى تايىتەيشا ھەن. گەردو ئا زارۋلا، چە ئانىشا كە ھىنەۋ ۋەنۋوشۋويەنى و چە ئانىشا كە ھىنەۋ ۋەنۋوشۋويە نىەنى، مافوو ۋەيكەردى و داكۇكى كۆمەلەيتەيە كسانشا ھەن.

مادەۋ ۲۶.

- گەردىق مافوو بەھرمەندى جە پەرومەردو و فىرەيىيەيش ھەن. پەرومەردو و فىرەكەردى بە لاي كەمەۋە جە سەرەتايى و بىنەرتىنە مەقتەن. ۋانى سەرەتايى ناچارىن(ئىجبارىن). ۋانى فەنى و پىشەيى مىشۇ پەي گەرد كەسى دەس پەنەياۋا بۇ و گەردىق مىشۇ بە شىۋازىيە يەكسان و بە پاۋ تۋانايى و بەلئىمەتەيش جە ۋانى بەرزى جە زانكۆكانە بەھرمەند بۇ.
- ئامانجوو پەرومەردى و فىرەكەردى مىشۇ گەشەكەردى گەردلايەنەۋ كەسايەتى مەۋقى و ھەرياسە بەھىز كەردى پىزگىرتەي جە مافەكاو مەۋقى و ئازادىيە بىنەرتەيەكا بۇ. پەرومەردو و فىرەكەردى ھەرياسە مىشۇ پەردە بە جەيۋەنەياۋا، رەۋادارى (تۆلەرەنس) و دۇسايەتى بەينۋو گەردو نەتەۋەكا و رەگەزەكا و باۋەرمەندە ئايىنەكا بىۋ و ياردەروو چالاكى نەتەۋە يۇگىرتەكا بۇ پەي پارىزنائى ئاشتى جە ئاستوۋ جەھانىنە.
- بە پەلەۋ يۇھەمى ئەداۋ تاتە مافوو ھۆرچىنەي جۇروو پەرومەردى و فىرەكەردەيشا ھەن پەي زارۋەلكاشا

مادەۋ ۲۷.

- گەردىق مافوو بەشدارى ئازادانەيش جە ئىياي فەرەنگى كۆمەلگەينە ھەن و مىشۇ جە ۋىرە ھۈنەرى و فەنى و زانستىەكانە بەشدار بۇ و جە دەسكەۋتەكاپچشانە بەھرمەند بۇ.
- گەردىق مافوو پىشتىگىرى چا قازانچە مادى و مەنەۋياشە ھەن كە بەرەمەۋ ھەرمەنى زانستىانى و ۋىژەيى و ھۈنەرىيە ۋىشەنى.

مادەۋ ۲۸.

- گەردىق مافوو داۋاكارى قەۋارىۋە كۆمەلەيتەي و ناۋنەتەۋەي پەسنىشە ھەن كە گەردو مافوو ئازادىدەكا ئى جارنامەيە جە چۈرچىۋە ئا قەۋارىنە دابىنى كرىا و برىا راۋە.

مادەۋ ۲۹.

- گەردىق تەنبا جە ۋەراۋەروو كۆمەلگەيەۋە ئەرەش گۇسەروو شانەي، كە چاگەنە گەشەي گەردلايەنەي كەسايەتەيش مىۋگەر كرىابۇ.
- گەرد تاكىۋ عانوۋ كەلگ ھۆرگىرتەي جە مافوو ئازادىيەكاش تەنبا مىكەچو ئا سەۋرانە كە ياسا بە ئامانجوو پارىزنائى و پىزگىرتەي جە مافوو ئازادىيەكاۋ كەسانتەرى دىارىش كەردىنى. ئى سەۋورا ھەرياسە پەيۋازىيە داپەرومەرنى و ئەخلاقىيە و پىكوۋپىكى كۆمەلگەي و ۋەشگوزەرانى گەردى جە كۆمەلگەيەۋە دىمۆكراتىكەنە ۋەرچەم گىرا.
- ئى مافاۋ ئازادىا نەمەي جە ھىچ ۋەريۋەنە دۇايەتى ئامانجوو بىنەماكاۋ پىكوزىياۋ نەتەۋە يۇگىرتەكا كەرا.

مادەۋ ۳۰.

- ھىچ خالىۋەۋ ئى جارنامەيە نەمەي بە جۆرۋى لەيەك دىۋۋە كە مافىۋە چامەنە بىۋ بە دەۋلەتتۋە، كۆمەلە كەسانتۋە يان بە كەسنىۋە كە پى پاساۋە دەس بە ھەرمەنىۋە يان ھۆرۋۋەكەۋتۋە كەرا كە ئامانجشا پاشىل كەردى و دلىنەبەردى مافى و ئازادىيە پەسەند كرىايەكاۋ ئى جارنامەيە بۇ.

مۇختار كەرىمى

۲۰۱۲/۱۲/۱۰ - ئالمان